

APERTURA, SOCIEDAD PSICOANALÍTICA

2015

PROGRAMA D'INVESTIGACIÓ EN PSICOANÀLISI

INTRODUCCIÓ

Apertura com a societat psicoanalítica, es proposa articular i desenvolupar els conceptes fonamentals de la psicoanàlisi proposada per Lacan sota la modalitat d'un **“Programa d'Investigació en Psicoanàlisi”** que es funda a partir de les següents premisses:

1. Entenem que la psicoanàlisi és una teoria amb esperit científic que s'organitza a partir de certs principis epistemològics. Que en tant que teoria està configurada per conceptes racionalment argumentables i articulats entre ells, no podent-se valorar autònomament cap d'ells. Els seus principis són axiomàtics.
2. Escollim la interrogació i l'argumentació lògica com a eines indispensables per accedir al saber específic de la nostra pràctica. No acceptem arguments dogmàtics. Tampoc acceptem arguments ad-hominem (basats en el prestigi de la persona que els sosté). Practiquem en forma constant la crítica dels arguments propis i aliens.
3. Considerem l'elaboració teòrica com a fonamental en la producció de saber; els conceptes amb que operem no provenen de la realitat, sinó de sistemes d'idees que no són fruit d'una experiència sinó d'una elaboració conceptual que constitueix el camp del saber.
4. Considerem que la teoria psicoanalítica proposada per Jacques Lacan és diferent i en ocasions de sentit oposat, de la heretada per Sigmund Freud, i consegüentment intentem preservar allò, polèmic, nou i /o subversiu de l'ensenyament de Lacan.
5. Practiquem -d'acord a l'estil de l'ensenyament de Lacan i per convicció pròpia- la “interterritorialitat” de la psicoanàlisi, la qual cosa significa plantejar-la articulada a altres disciplines afins com la matemàtica, la lògica, la filosofia, la física, l'anàlisi del discurs, la lingüística, l'antropologia, la història, etc.

Els participants d'aquesta convocatòria, considerem aquest Programa d'Investigació en Psicoanàlisi un mode alternatiu al model imposat en el que un mestre ensenya a un conjunt d'alumnes, ja que procedim sostenint:

- A. El treball és d'un conjunt d'investigadors -fins i tot de diferents àrees, disciplines o investigacions-, amb trajectòries i interessos personals diferents, que poden vincular-se a l'entorn del Programa. Tenint de referència propostes semblants que es van consolidar en diferents camps disciplinaris com ara: 1. Lingüística estructural. 2. Cercle de Viena. 3. Programa de Hilbert. 4. Grup Bourbaki.
- B. Amb l'objectiu d'elaborar i criticar idees i conceptes i interrogant les determinacions que aquests operen en cada una de les nostres pràctiques, en un espai de treball compartit, que no implica la coincidència en tots el tòpics.
- C. Amb la finalitat de desenvolupar o ampliar les conseqüències d'acceptar un nucli de principis bàsics per a ser aplicats en les seves respectives àrees, disciplines o investigacions.
- D. Amb la intenció de fundar noves formes de pensar i concebre qüestions fonamentals de les nostres pràctiques, en oposició racional i específica a altres teories i pràctiques vigents.

FONAMENTS EPISTEMOLÒGICS

Tota epistemologia seriosa del segle XX, tret de l'originada en el Cercle de Viena que va avalar l'empirisme lògic, sosté que les teories científiques parteixen sempre de sabers anteriors als quals supera perquè compten amb una major coherència, la qual cosa és establerta pel consens de la comunitat científica. No només parteix sempre de teories anteriors, la qual cosa significa que no s'origina en experiències, sinó que de primer ha de ser formulada per a què en certes oportunitats pugui ser sotmesa a proves i experiments. Seguint a Imre Lakatos, considerem que les teories científiques constitueixen estructures que parteixen de:

a) Nucli central

Una estructura conceptual constituïda per supòsits bàsics -hipòtesis teòriques generals-, establerts per decisió metodològica dels protagonistes, i que té els següents atributs:

- a. no és falsable: no està subjecte a la consideració de la seva verificació experimental;
- b. és convencional;
- c. deixa establerts components postulats com axiomes;
- d. és de caràcter metafísic en tant que no es recolza en fets fàctics.

El nucli central d'aquest Programa d'Investigació en Psicoanàlisi serà designat en el nostre cas

amb els termes “CONCEPTES FONAMENTALS”.

b) Cinturó protector

És el conjunt d'hipòtesis auxiliars que configuren els supòsits complementaris, la funció fonamental dels quals és consolidar lògicament i sostenir racionalment els conceptes fonamentals del programa. En el nostre context en direm “CONCEPTES ARTICULATS”.

Es considera que no és possible dirimir conjectures especulatives teòriques -en tant que universals- a partir de refutacions empíriques -en tant que particulars-. Respecte de les teories no hi ha refutació empírica possible, només hi ha teories que els practicants considerin millors.

PROGRAMA D'INVESTIGACIÓ EN PSICOANÀLISI¹

La proposta d'aquest programa té per objectiu contribuir al desenvolupament dels arguments de “la psicoanàlisi que vindrà” que mirem de desenvolupar, i permetre superar les apories de l'actual tendència post-lacianiana.

CONCEPTES FONAMENTALS

A continuació es presenten els supòsits bàsics (les hipòtesis teòriques generals que hem establert (per decisió arbitrària i metodològica) en qualitat de nucli conceptual fonamental d'aquest programa.

En aquest esquema es presenta a la primera columna el diagnòstic cultural, social i de l'època de les causes del patiment en front del qual ha d'operar la psicoanàlisi, a la segona el que establim com a corrent de la posició hegemònica dels psicoanalistes post-lacianians i en la tercera i quarta la nostra posició i la seva àlgebra possible. Proponem doncs que les posicions

¹ Els termes que el diccionari ens proposa com a traducció de "oquedad", "fading" i "gozo" aporten uns significats que creiem que no s'ajusten als conceptes proposats per Lacan, per la qual cosa, en aquesta traducció mantindrem els termes originals: "béance", "fading" i "jouissance". Tal com diu Alfredo Eidesztein, cada concepte val pel sistema de relacions que manté amb els altres conceptes de la ciència: "Perquè una paraula val com a concepte quan ha trencat tots els nexes amb els significats que té en la llengua. No és així amb el significat en la pràctica analítica. Amb el significat en la pràctica analítica, el que nosaltres diem és que la paraula perd els seus valors de diccionari, però guanya valor per la seva posició en la cadena significat. En la ciència, cada concepte val pel sistema de relacions que manté amb els altres conceptes de la ciència. Per això, Lacan imparteix un seminari sobre els quatre conceptes. O sigui, no es podria impartir un seminari sobre un concepte, és contradictori, perquè un concepte només existeix com a tal en el sistema de relacions amb altres termes considerats de la mateixa manera, o sigui, com a conceptes. D'allò que parlo és de conceptografia. Lacan va rebre classes de conceptografia. I, de fet, el llibre de Frege es tradueix com a "La conceptografia". Aquesta és la posició científica que s'ha de tenir respecte d'un concepte". Curs de doctorat “*Formalizaciones Matematizadas en Psicoanálisis*”, classe 5, 2 de juny de 2006.

hegemòniques en psicoanàlisi lacanià coincideixen, en certa manera, amb les idees regnants en la nostra societat.

CONCEPTES FONAMENTALS Diagnòstic del patiment entre nosaltres:	POSICIONAMENT DEL POST-LACANISME	POSICIONAMENT QUE PROPOSEM	ÀLGEBRA POSSIBLE
	Igual que el posicionament de la tendència contemporània	Posicionament invers a les causes del patiment	
I) <u>Individualisme modern</u> : extrema jerarquització de l'individu concebut aïlladament	<i>No hi ha Altre No hi ha Llaç</i> (l'exclusió de l'Altre i del llaç social com a destí de la clínica)	<i>Immixió d'Alteritat</i> la relació ineliminable amb l'alteritat i el llaç com a operadors fonamentals del subjecte en la clínica psicoanalítica	<i>Altre</i> Æ
II) <u>Nihilisme</u> : no hi ha valors o sentits transcendents compartits i vinculants	Jerarquia del “ <i>sense senti</i> ” (entès com que no hi ha sentit) en l'orientació de la cura. (clínica del silenci)	Proposta de <i>l'objecte a</i> , com a final de la direcció de la cura entès com a creació ex nihilo. Particular però en el camp de l'Altre	Objecte <i>a</i>
III) <u>Biologització</u> d'allò humà: tendència biopolítica del substancialisme occidental	Preponderància d' <i>allò real del cos biològic i gaudi de la substància viva</i> en la clínica psicoanalítica.	Jerarquitzem l'articulació llenguatge-llaç social com allò fundant del <i>parlêtre i d'una clínica del llaç</i> significant: <i>Inconscient estructurat com un llenguatge, Psicoanàlisi com a discurs, Discurs com a llaç social</i>	Subjecte § j A i j φ
IV) <u>El temps</u> com experiència immediata i present	L'esdeveniment actual del cos biològic, considerat inefable, com el present privilegiat d'intervenció clínica.	Concebem la intervenció clínica en relació amb el temps concebut com “futur anterior”, sense present i amb estructura circular.	Bucle

Sigmund Freud va crear un nou tipus de llaç social amb el dispositiu corresponent que va permetre operar amb el patiment occidental modern causat per I+II+III+IV.

Al diagnòstic que fem de l'actual post-lacanisme, on es tendeix a considerar la psicoanàlisi com una il·lusió, oposem un posicionament apriorístic que sosté que hi ha acte analític capaç d'operar sobre el patiment, i que posseeix la potència de crear un subjecte (no una persona o un individu) nou.

CONCEPTES ARTICULATS

Tal i com s'ha anticipat, els conceptes articulats és l'apartat del Programa d'Investigació en Psicoanàlisi en el que es postula el conjunt d'hipòtesis auxiliars que configuren els supòsits complementaris respecte dels conceptes fonamentals. S'organitzen al voltant dels següents eixos:

- a) De l'Altre-A (A)
- b) Del Subjecte (S)
- c) De l'objecte a i del desig
- d) Del significant, la cadena, l'inconscient i la "béance"²
- e) Del cos, les pulsions, i el gaudi
- f) De la psicoanàlisi
- g) De les diferències entre Freud i Lacan
- h) De les diferències entre la nostra lectura de Lacan i els post-lacanianes

a) De l'Altre-A (A)

Sota la noció d'estructura amb la que treballem, la subjectivitat només pot ser pensada a partir de l'existència de l'Altre; dit d'una altra manera: No hi ha subjecte sense Altre, en una relació d'immixió.

1. Distingim Altre i A: hi ha diferència entre l'Altre històric i el lloc o posició de l'Altre, indicat com A, segons l'escriptura de l'àlgebra lacaniana.
2. Distingim el pare (en tant que genitor) i el Nom-del-Pare (que no ha de ser equiparat a una persona), així mateix també distingim la mare biològica de la Mare (en tant que

² El mot "béance" ha sigut traduït com "oquedad" en castellà per Gárate I. y Marinas J. M. (2003). *Lacan en español – Breviario de lectura*. Madrid: Biblioteca Nueva.

caradura de l'A). A la fi de l'anàlisi, la funció de l'Altre (A) queda establerta com \mathcal{A} .

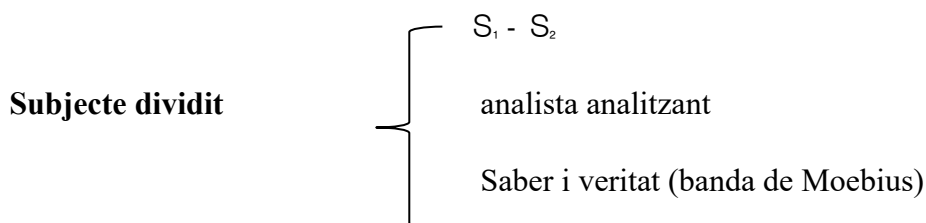
3. La lògica de la constitució del subjecte es llegeix en dues operacions: alienació i separació.
 - Entenem l'alienació com l'efecte mortífer de la dupla significant, i els efectes de la alienació són a causa del llenguatge. No confonem alienació amb simbiosi, i encara menys amb fondre's o confondre's amb l'Altre. La seva legalitat és la de la reunió de la teoria de conjunts.
 - Entenem separació com el rescat (de l'efecte mortífer del significant) per la via del desig de l'Altre, formalitzat com a: $d(A)$; No confonem separació amb la idea de separar-se de l'Altre, ni de fer-se autònom de l'Altre o aconseguir la independència.
 - La seva legalitat és la de la intersecció de la teoria de conjunts.
4. El Nom-del-Pare és el concepte que serveix per concebre l'articulació de la llei i el desig, no allò que els oposa.

c) Del Subjecte (§)

1. "Subjecte" és el tema, l'assumpte, la matèria, construït entre dues instàncies enunciatives. En aquesta lògica el subjecte de l'inconscient és creació entre analitzant i analista, i se'l considera animat per un desig interpretable.

Una vegada especificada la lògica que sosté que no hi ha subjecte sense Altre /A, és possible definir la noció de subjecte amb la que opera una psicoanàlisi lacaniana, distingint-la de qualsevol assimilació a: persona (social), individu (biològic), ciutadà (polític) o qualsevol entitat que s'ubiqui en tant que unitat en sí mateixa.

Lacan formalitza el subjecte en psicoanàlisi com subjecte dividit, equiparat al tall per la seva línia central d'una banda de Moebius, entre saber i veritat.

2. És en aquest sentit que entenem que no hi ha relació intersubjectiva: subjecte implica almenys dos, una relació, però no hi ha dos subjectes, ni tampoc diàleg.
3. El model topològic que fonamenta l'estructura del vincle/llaç entre \mathcal{S} i \mathcal{A} és el de dos tors interpenetrats.
4. A partir d'aquesta conceptualització de subjecte, la responsabilitat subjectiva queda qüestionada com a concepte psicoanalític, en la mesura que implica una contradicció amb la idea d'un subjecte no individual. No deixem d'estar advertits que en la clínica psicoanalítica de les neurosis de transferència és fonamental un treball sobre els sentiments inconscients de culpa, encara que dissentim amb la via del post-lacanisme: la d'una responsabilització que necessàriament esdevé culpabilitzant.
5. Proposem la noció d'un Subjecte local: considerem que la noció de subjecte com allò que un significant representa per a un altre significant, només opera en la pràctica analítica, en l'acte d'elevat a significants alguns termes del text o material de la sessió analítica, entesa com la intertextualitat entre analitzant i analista.

c) De l'objecte a i del desig

1. Existeix dol per la pèrdua de l'objecte vertader.
2. Existeix acte vertader en tant que l'objecte no és metonímic.
3. El desig no és metonímic, advé quan per un acte d'interpretació la cadena significant es tanca en forma de bucle creant un forat que permet interpretar l'objecte a en la seva condició particular i en relació a l'Altre.
4. La repetició en psicoanàlisi serà considerada com repetició de la falta de les dues generacions anteriors, respecte de l'articulació entre desig i llei; per la qual cosa no s'ha de confondre amb la trobada impossible de la satisfacció o de l'objecte.
5. El subjecte i l'objecte a son bidimensionals.
6. L'objecte a és la realització (adveniment) del subjecte.

d) Del significant, la cadena, l'inconscient i la "béance"³

1. La cadena significant té l'estructura d'un bucle (Corba de Jordan) que habilita la lectura del material com "anells d'un collaret".
2. L'inconscient està estructurat com un llenguatge.

³ Veure nota 2

3. L'inconscient no dirigeix la cura, és l'analista qui té la responsabilitat de fer-ho.
4. L'a priori del que partim en psicoanàlisi és que en el principi va ser el verb, la qual cosa indica un esdeveniment de discurs, no la mort o l'acció; això desestima la idea post-lacanianiana d'un cos biològic com substrat preexistent a un subjecte (individu) com epifenomen.
5. L'antecedent lògic de tot subjecte és l'existència de l'A -tresor i bateria del significat i la seva lògica- i de l'Altre -encarnat en algú, articulat, almenys, en tres generacions.
6. Sostenim una posició creacionista -creació ex nihilo- i rebutgem l'evolucionisme en psicoanàlisi.
7. No considerem l'holofrase com un enganxat barroer de dos significants, sinó la pèrdua de la funció del bucle tancat en S_1 i S_2 .

e) De les pulsions, el cos i la jouissance

1. Allò real per a la psicoanàlisi no és el cos biològic (tridimensional) sinó allò impossible, consegüentment no són la biologia o la física clàssica, les ciències que millor orienten la psicoanàlisi en l'abordatge de la noció del real, sinó la lògica.
2. Considerem la pulsio com l'eco en el cos del fet que hi ha un dir.
3. Proposem el terme "jouissance"⁴ com a traducció de "gozo", no de "goce". La traducció de jouissance per "goce" considerem que és equívoca per substancialista.
4. Reafirmem que, segons Jacques Lacan, el gaudi no és la satisfacció de la pulsio, sinó que és la manifestació de la llei del no tot del significat aplicada al significat mateix; i la fonamentació del qual trobem en la demostració de la incompletitud dels sistemes formals (Teorema de Gödel) Lacan ho articula: $j(A)$ i $j(\Phi)$, impossibles de plantejar en el sistema satisfacció-insatisfacció freudiana.
5. Rebutgem fonamentar la psicoanàlisi com una energètica. Prenem com a base la noció d'una economia política per a la consideració de les forces que operen en el camp del subjecte i de l'Altre-A.
6. Entenem que no hi ha relació sexual degut a la falta d'un tercer terme que permeti

⁴ Tot i que aquest punt es refereix a la traducció de "jouissance" al castellà, el traduïm per l'interès que considerem que té el seu contingut. Traducció Gárate I. y Marinas J. M. (2003). *Lacan en español – Breviario de lectura*. Madrid: Biblioteca Nueva

escriure la relació com una proposició lògica. Es tracta d'un problema lògic-formal tal com es manifesta a la clínica psicoanalítica i no una qüestió de l'acoblament dels cossos sexuals.

f) De la psicoanàlisi

1. La psicoanàlisi no coincideix amb una fenomenologia ni amb el sentit comú, per aquestes raons, requereix la formalització matemàtica, del matema i la topologia. Alhora, com que la seva conceptualització no forma part del sentit comú, comporta sempre sorpresa.
2. La resistència a la psicoanàlisi és de l'analista.
3. L'acte de l'analista és de paraula -interpretació- no de silenci, a menys que el silenci sigui el millor que es pugui dir en certes circumstàncies.
4. El tall en psicoanàlisi coincideix amb la cura del símptoma i de la neurosi no amb la interrupció precipitada de la sessió.
5. Jerarquitzem l'ús de les superfícies topològiques en tant que models superadors d'alguns conceptes i nocions que considerem fonamentals en psicoanàlisi:
 - El llaç analitzant- analista s'expressa per mitjà de l'ampolla de Klein.
 - La realitat en psicoanàlisi es concep com un *cross-cap*.
 - Simbòlic, Imaginari i Real en psicoanàlisi només existeixen nuats interpenetrats en forma borromea.
 - Desig, demanda i objecte a s'escriuen sobre les superfícies de dos tors interpenetrats.
 - L'inconscient és plantejat com una banda de Moëbius. (doble inscripció).
6. Concebem el fantasma com una fórmula lògica que funciona com a marc de la realitat - en tant que impossible- articulants: un cert "fading" del subjecte en front del desig de i amb una certa condició d'objecte a que advé al camp de l'Altre-A. Des d'aquesta perspectiva no es pot entendre com el filtre a través del qual es mira el món, ja que això es correspon amb la noció de la fantasia inconscient, segons la teoria de Melanie Klein.
7. La pràctica del dispositiu analític es vincula a un treball lògic d'interpretació d'un text degudament formalitzat.
8. Les sessions no han de ser curtes, han de durar allò que la interpretació del material indiqui i en funció de l'estil de l'analista i del patiment en joc.

9. Considerem (en la línia que proposa Foucault) que l'honor polític de la psicoanàlisi és ser una resposta subversiva a la biopolítica⁵.
10. El subjecte de l'inconscient com allò que un significant representa davant d'un altre significant en la relació psicoanalista i psicoanalitzant només és practicable convertint en significant només alguns termes del text. (subjecte local)
11. Només es pot establir si hi ha hagut analista, en el procés d'un anàlisi, com a conseqüència de la cura de la neurosi de transferència.
12. "No respondre a la demanda" no significa maltracte als analitzants, sinó habilitar el més enllà de la demanda, que és el camp del desig.
13. Respecte de la psicoanàlisi amb nens sostenim que el subjecte en aquesta pràctica no té edat ni li manca desenvolupament. La idea d'un subjecte-nen, contradiu la definició de subjecte que sostenim.

g) De les diferències entre Freud i Lacan

1. Les teories de Freud i Lacan són diferenciables i les direccions de la cura que es desprenen d'elles també. En termes sintètics entenem que per a Freud es tracta d'un rodeig de la satisfacció pulsional respecte de la realitat; per a Lacan es tracta d'un acte creador i realitzador del subjecte.
2. Entenem que la psicoanàlisi no pot ser considerada extraterritorial al camp de les ciències.
3. Vorstellung ≠ significant
 Complex d'Edip (3) ≠ metàfora paterna (4)
 Jo - superjò - allò ≠ Simbòlic, Imaginari, Real
 Començament per la mort ≠ començament pel verb
 Inconscient: repressió de representacions ≠ discurs de l'Altre
 Pulsió: exigència de treball del cos a allò psíquic ≠ eco del fet del dir en el cos

h) De les diferències entre Lacan i els post-lacanianes

1. No estem d'acord amb el criteri "evolucionista" en psicoanàlisi que a més estableix un progrés en l'ensenyament de Lacan, sancionant un "últim Lacan" com a més

⁵ Foucault, Michel. (1999). *Historia de la sexualidad. 1- la voluntad de saber*. Cap. V. México: siglo veintiuno.

veritable, més real, ni més lacanià.

2. Considerem la noció d'estructura, la formalització matematitzada, el matema i la topologia com a fonamentals pel camp de la psicoanàlisi impossibles d'eliminar de les seves concepcions.
3. Real: Carn biològica \neq impossible lògic.
4. L'Acte: fer alguna cosa en l'escena de la realitat \neq tall significant que crea un nou subjecte (tema, assumpte, matèria).

Comissió de Traducció: Eulàlia Bullich (assessorament lingüístic), Ana Mª Flores, Alejandra Rifé.